

Zeeland

Bartho Hendriksen

Colofon

Zeeland

© 2020 Odyssee Reisgidsen vof | www.odyssee-reisgidsen.nl

© 2020 Bartho Hendriksen

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Derde, geheel herziene druk 2020

Tekst: Bartho Hendriksen

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Foto's: Bartho Hendriksen tenzij anders vermeld

Kaarten: Armand Haye | www.armandhaye.nl

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn verkrijgbaar via de Odyssee-website en een groot aantal internetplatforms. Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Volg Odyssee Reisgidsen op Facebook en twitter

Meld je aan voor de Odyssee Nieuwsbrief via www.odyssee-reisgidsen.nl/news

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Odyssee zoekt auteurs

Een passie voor Riga, Moldavië, Extremadura of een andere (onbekende) bestemming aan de randen van Europa of elders in de wereld? En je wilt er misschien een reisgids over schrijven? Voor meer informatie -en contact- zie www.odyssee-reisgidsen.nl.

Foto omslag paperback: Sint Anna ter Muiden

Foto omslag: Schapen op een dijk in de Zak van Zuid-Beveland

Foto pg. 5: Lange Jan in Middelburg. Foto BigStock

ISBN 9789461231253

Voorwoord

De eeuwenlange strijd tegen het water heeft zijn stempel gedrukt op de geschiedenis, het landschap en zijn bewoners van Zeeland. Op verschillende plaatsen zijn de littekens van deze strijd nog in het landschap terug te vinden. De weidsheid van de Zeeuwse delta en het uitgestrekte polderlandschap met zijn vele bindendijken zijn beeldbepalend voor de provincie.

Het vele water, de 'natte' natuurgebieden en de historische steden trekken veel bezoekers. Langs de Zeeuwse kust liggen brede stranden met 'blonde' duinen. De zeshonderd kilometer lange kuststrook langs de Delta en de vele meren bieden volop mogelijkheden voor watersporters. De binnensteden van Middelburg, Vlissingen, Veere, Zierikzee, Goes en Hulst zijn rijk aan historische monumenten, karakteristieke straatjes en drukke marktpleinen. Het Zeeuws Museum, het Zeeuws maritiem muZEEum, het Historisch Museum De Bevelanden, het Watersnoodmuseum en de Staats-Spaanse Linie in Zeeuws-Vlaanderen geven een beeld van de cultuur en de bewogen geschiedenis van Zeeland.

Deze gids neemt de reiziger mee naar de Zeeuwse eilanden, de monumentale steden en verstilte dorpen, de blonde duinen en zware dijken, naar de zilte natuur, naar het zoete en zoute water, naar 'Zee-Land'.

Veel reisplezier

Bartho Hendriksen

Informatie

De redactie van deze gids is afgesloten in juni 2020 toen Nederland langzaam ontwaakte uit de Coron-isolatie. Uiteraard hebben we geprobeerd de geboden informatie zo actueel en accuraat weer te geven. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid. Voor reacties, aanvullingen en suggesties: info@odyssee-reisgidsen.nl.

Actuele informatie

Updates van de gids Zeeland kun je vinden op de Odyssee website: www.odyssee-reisgidsen.nl/item/zeeland-updates

Inhoudsopgave

Zeeland verkennen

Ontdek Zeeland 7

Ontdek Schouwen-Duiveland

De kroon op Zeeland 12

Ontdek Walcheren

'Blond-omduind Zeeuwsch eiland' 26

Ontdek Noord- en Zuid-Beveland

Bloemdijken, moergronden en mosselen 44

Ontdek Tholen en Sint-Philipsland

De vergeten eilanden 55

Ontdek Zeeuws-Vlaanderen

Een landje apart 61

Typisch Zeeuws

Wat Zeeland tot Zeeland maakt 76

Praktische informatie

Zeeland van A tot Z 79

Kaders

Verenigde Oost-Indische Compagnie 30

Michiel Adriaenszoon de Ruyter 35

De inlagen van Noord-Beveland 45

Oosterschelde 46

Reimerswaal 51

Bloemdijken 53

Meekrap 58

De Braakman 63

Ontdek Zeeland

Zonsondergang in Zeeland. Foto VVV Zeeland

De spreuk 'Luctor et emergo' die trots het wapen van Zeeland siert, slaat niet op de strijd van de Zeeuwen tegen de zee, maar op de Spaanse overheersing. Hoe het ook zij, de Zeeuwen hebben een eeuwenlange strijd gevoerd tegen het water, soms met succes, soms met verlies.

De zee heeft in de loop der eeuwen het Zeeuwse landschap gevormd en de provincie haar naam gegeven. Kort na het begin van de jaartelling bestond de monding van de Schelde uit een ruig getijdenlandschap met eilanden, eilandjes, schorren en slikken. Brede geulen en krekenslangen baanden zich hiertussen een weg diep het achterliggende veengebied in. Een landschap dat sterk lijkt op het huidige Verdrongen Land van Saeftinghe. Een duinenrij, door zee en wind opgeworpen, vormde een natuurlijke grens tussen het water en het jonge Zeeland. De veenlagen raakten bedekt met een laag klei.

Bewoning

In de 2de eeuw v.C. vestigden zich de eerste landbouwers op de hogere delen van de eilanden. De eilanden in de delta waren al eerder bewoond geweest er zijn sporen van bewoning uit de steentijd, bronstijd en ijzertijd gevonden maar steeds moesten de bewoners wijken voor de nukken van de zee. Omstreeks 70 n.C. arriveerden de Romeinen in Zeeland.

Ze bouwden in Domburg een vlootbasis voor hun zeereizen naar Engeland en dankten na een behouden zeereis de voorspoedgodin Nehalennia. Bij Domburg en Colijnsplaats zijn honderden altaarstenen teruggevonden die nu te zien zijn in het Zeeuws Museum in Middelburg. Bij Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen bezaten de Romeinen een legerkamp. Aan het einde van de 3de eeuw moesten de bewoners opnieuw vluchten voor de hoge zee.

Oud- en nieuwland

Vliedberg bij Boudewijnskerke

Pas vier eeuwen later was de Delta weer geschikt voor bewoning en vestigden bewoners zich op de droge, veilige schorren en kreekruggen. Om hun woongebied te beschermen legden ze primitieve dijken rond hun woonplaatsen. Om zich te beschermen tegen het hoge water wierpen de bewoners lage heuvels (vliedbergen) op. Het gevaar kwam niet alleen van de zee maar ook van de Vikingen die de kusten van Europa onveilig maakten. De bewoners bouwden ronde versterkingen (burgen) die omgeven werden door een gracht en een omheining van houten palen. De vorm van de burcht is nog in het stratenpatroon van Middelburg, Burgh, Oostburg, Domburg en Oost-Souburg te herkennen. Vanaf 1200 werden onder leiding van monniken uit Vlaanderen veel schorgebieden stelselmatig bedijkt, het zogenaamde oudland. Later werden begroeiende zandplaten in zee (opwassen) of stukken buitendijks land die tegen de dijken van het oudland lagen (aanwassen) ingedijkt. Zo ontstond een mozaïek van kleine polders omsloten door dijken. Dit kleinschalige landschap is nog het best terug te vinden in de Zak van Zuid-Beveland. Na 1550 werden de bedijkingen grootschaliger uitgevoerd en ontstonden de rechthoekige nieuwlandpolders.

Stormvloeden

Door de eeuwen teisterden grote en kleine stormvloeden, zoals de Sint-Elizabethsvloeden (1373, 1404 en 1421), Sint-Felixvloed (1530) en de Allerheiligenvloed (1570) het land. Zo herinneren het Verdronken Land van Zuid-Beveland en dat van Saeftinghe aan polders die verloren zijn gegaan. Ook Noord-Beveland en Sint-Philipsland gingen verloren, maar werden teruggewonnen op de zee. Ook

de mens hielp de zee bij het terugveroveren van het land een handje. Dijken werden slecht onderhouden en de buitendijkse turf- en zoutwinning, het zogenaamde darinkdelven, verzwakte de dijken.

Door zijn strategische ligging tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en Spanje was Zeeland vaak het toneel van strijd. Om de vijand te kunnen verdrijven werden diverse malen de dijken doorgestoken (inundaties). De steden werden uitgebouwd tot stevige vestingen.

Zeeland profiteerde in hoge mate van de val van Antwerpen in 1585 en de daar mee gepaard gaande sluiting van de Westerschelde. Na de Gouden Eeuw volgden de Donkere Eeuwen. Havens verzandden en het economische zwaartepunt verlegde zich naar de Hollandse steden. De aanleg van diverse kanalen en de spoorlijn Roosendaal-Vlissingen (1873) moest Zeeland uit zijn economisch isolement halen. De laatste opzettelijke dijkdoorbraak vond plaats in 1944 toen de geallieerden de dijken bij Vlissingen en Westkapelle bombardeerden. Het water stroomde Walcheren binnen en de Duitsers werden gedwongen zich over te geven.

Watersnoodramp van 1953

In de nacht van 31 januari 1953 werd Zuidwest-Nederland getroffen door een zware watersnoodramp. De dijken waren niet bestand tegen het natuurlijke geweld van een zware noordwesterstorm in een zeldzame combinatie met een springvloed. Het KNMI deed op 31 januari om 17.47 uur het bericht 'Waarschuwing voor gevaarlijk hoog water' uitgaan.

Naarmate de avond vorderde, werden de berichten steeds onheilspellender. In de nacht van 31 januari op 1 februari brak op meer dan vierhonderd plaatsen in Zuid-Holland en Zeeland de zee door de dijken. In totaal kwamen 1835 mensen door de watersnoodramp om en moesten meer dan 100.000 mensen worden geëvacueerd. Duizenden stuks vee verdronken, 2600 huizen werden verwoest en 150.000 ha landbouwgrond stond onder water. Over een lengte van 500 kilometer werden de dijken beschadigd en het opzweepende zeewater sloeg 67 grote stroomgaten in de dijken. Op 6 november 1953 werd het laatste gat bij Ouwkerk op Schouwen-Duiveland gedicht.

Deltaplan

Spoedig na de ramp werd de Deltacommissie ingesteld. Het advies van de commissie luidde kort en bondig: 'Alle zeearmen afsluiten, behalve de Westerschelde en de Nieuwe Waterweg, die open moeten blijven voor de scheepvaart.' In 1958 kwam het eerste grote werk, de stormvloedkering in de Hollandse IJssel gereed. Twee jaar later was de eerste dam klaar: de Zandkreekdijk tussen Noorden Zuid-Beveland. Later volgden de Veerse Gatdam (1961), de Grevelingendam (1964), de Volkerakdam en Haringvlietdam (1971) en de Brouwersdam (1972). De dijken langs de Westerschelde en Nieuwe Waterweg werden op 'deltahoogte' gebracht; theoretisch zijn deze dijken zo veilig dat ze slechts eenmaal in de vierduizend jaar kunnen overstromen.

De afsluiting van de Oosterschelde heeft jarenlang de politieke gemoederen bezighouden. Uiteindelijk werd op aandrang van de milieubeweging gekozen voor een stormvloedkering met afsluitbare kleppen. Door de bouw van de pijlerdam bleef de Oosterschelde een zoutwateren getijdenmilieu, waardoor de mosselen oesterteelt bleef behouden. Bovendien fungeert de zeearm als kraamkamer

voor diverse soorten zeedieren. De Oester- en de Philipsdam scheiden het zoute water van het zoete water van het Rijn-Scheldekanaal. In 2003 werd de Westerscheldetunnel in gebruik genomen, waardoor Zeeuws-Vlaanderen een vaste oeververbinding kreeg met Zeeland en de rest van Nederland. De Deltawerken brachten Zeeland de beloofde veiligheid, maar hadden ingrijpende gevolgen. De zeearmen veranderden in zoetwatermeren. De aanleg van de dammen en de Zeelandbrug doorbrak het sociale isolement van Zeeland. De vis-sersboten maakten plaats voor zeiljachten en surfers.

Geschiedenis in het kort

De ruïne van het stadhuis kort na de brand, gezien vanaf de Markt. Foto Rijksdienst Cultureel Erfgoed, documentnummer 19.743

ca. 4500 v.C. – De eerste landbouwers vestigen zich in Zeeland.

70 n.C. – De Romeinen arriveren in de delta.

270 – De Romeinen vertrekken overhaast; de Germanen nemen hun plaats in. Zeeland wordt grotendeels overstroomd. De bewoners vluchten weg

700 – Zeeland raakt opnieuw bewoond.

850 – Vikingen hebben Walcheren in hun bezit. Bouw van verdedigingsburchten in Oostburg, Oost Souburg, Middelburg, Domburg en Burgh .

vanaf 1200 – Vlaamse monniken polderen eilanden in.

vanaf 1500 – Economische groei.

5 november 1530 – Sint-Felixvloed. Noord-Beveland, Borssele en Sint-Philipsland verdwijnen voor tientallen jaren onder water.

1574 – Willem van Oranje verovert Middelburg.

1585 – Val van Antwerpen. De Schelde wordt gesloten voor de scheep vaart.